

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2022-37-11>

УДК (UDC): 502.72 (477.44)

О. В. МУДРАК¹, д-р с-г наук, проф.,

завідувач кафедри екології, природничих та математичних наук

e-mail: ov_mudrak@ukr.net ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1776-6120>

М. М. ГАНЧУК, канд. с-г наук,

старший викладач кафедри геоекології і землеустрою,

e-mail: ganchukmn@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4052-5744>

*Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
м. Мелітополь, Україна*

Г. В. МУДРАК, канд. геогр. наук, доц.,

доцент кафедри екології та охорони навколишнього середовища

e-mail: galina170971@ukr.net ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1319-9189>

Вінницький національний аграрний університет

вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21000, Україна

В. В. СЕРЕБРЯКОВ¹, д-р біол. наук, проф.,

професор кафедри екології, природничих та математичних наук

e-mail: bcssu2@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6897-1589>

І. А. ШЕВЧЕНКО¹, канд. пед. наук, доц.,

доцент кафедри екології, природничих та математичних наук

e-mail: dilon2808@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5585-8547>

Г. С. ХАЄЦЬКИЙ¹, канд. геогр. наук, доц.,

доцент кафедри екології, природничих та математичних наук

e-mail: khayetskyy@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2482-9978>

¹ *Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»*

вул. Грушевського, 13, м. Вінниця, 21000, Україна

ОЦІНКА РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «МУРАФА»

Мета. Визначити рекреаційний потенціал регіонального ландшафтного парку «Мурафа» та розробити алгоритм дій щодо підвищення його придатності для оздоровлення, рекреації і туризму.

Методи. Польові, картографічні, статистичні, системні, аналітичні.

Результати. Визначено, що для удосконалення та розвинення функціонально-просторової мережі об'єктів і територій природно-заповідного фонду Східного Поділля «рекреаційними ядрами» можуть слугувати наявні чотири регіональні ландшафтні парки «Мурафа», «Дністер», «Середнє Побужжя», «Немирівське Побужжя», які становлять 0,69% від загальної площі регіону і 30,2% від загальної площі його природно-заповідного фонду. Проаналізовано орографічні, кліматичні, гідрологічні, ландшафтно-естетичні умови, а також рівень доступності РЛП «Мурафа» для населення та розвиток транспортної й рекреаційної інфраструктури, розраховано рекреаційний потенціал території. Встановлено, що він на рівні 57% – потенціал середнього рівня для відпочинку.

Висновки. Для повноцінного розвитку рекреаційної діяльності на території РЛП «Мурафа» необхідно враховувати організацію туристичної і рекреаційної діяльності, а також охорону природних й культурних цінностей, які доповнюють активний відпочинок. Необхідно вжити комплексу заходів для попередження й зменшення антропогенного навантаження на компоненти довкілля та різні види екосистем.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: рекреація, туризм, природно-заповідний фонд, ландшафтне різноманіття, кліматичні умови

© Мудрак О. В., Ганчук М. М., Мудрак Г. В., Серебряков В. В., Шевченко І. А., Хаєцький Г. С., 2022

[This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Як цитувати: Мудрак О. В., Ганчук М. М., Мудрак Г. В., Серебряков В. В., Шевченко І. А., Хаєцький Г. С. Оцінка рекреаційного потенціалу регіонального ландшафтного парку «Мурафа». *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. 2022. Вип. 37. С. 123-136. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2022-37-11>

In cites: Mudrak O. V., Ganchuk M. M., Mudrak H. V., Serebryakov V. V., Shevchenko I. A., & Hayetsky G. S. (2022). Assessment of the recreation potential of the regional landscape park “Murafa”. *Man and Environment. Issues of Neoecology*, (37), 123-136. <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2022-37-11> (in Ukrainian)

Вступ

Науково-практичним впровадженням стратегії збалансованого розвитку регіону Поділля має бути збереження територій природно-заповідного фонду (ПЗФ), охорона й менеджмент унікальних археологічних й історико-культурних об'єктів, бєлігеративних і тафальних ландшафтів Поділля. Вони можуть стати одночасно науковими, навчально-методичними й туристсько-рекреаційними центрами, музеями під відкритим небом, осередками поліпшення соціально-економічного рівня життя.

Концепційно-теоретичні засади туристичного краєзнавства України обґрунтовано у роботі 13 [1] та надано теоретичні основи та методологічний арсенал краєзнавчих досліджень, охарактеризовано національний рекреаційно-туристичний потенціал. Особливу увагу надано теорії та практиці організації та функціонування сільського зеленого туризму, перспективи розвитку зеленого туризму в Україні 14 [2].

Питання рекреаційної і туристичної привабливості заповідних об'єктів висвітлені в роботах Ісаєнка В.М. та ін. [3], де висвітлюється низка сучасних науково-методичних і теоретичних підходів щодо встановлення концептуальних засад сталого розвитку туристичної діяльності, прийняття управлінських рішень до мінімізації антропогенних впливів туризму на довкілля. В дослідженні зон відпочинку Шацького національного природного парку Міщенко О. [4] запропоновано методика визначення рекреаційної місткості, яка передбачає врахування площі досліджуваної залісненої ділянки, показник рекреаційних навантажень, що їй відповідає, стійкість деревостану до цих навантажень, функціональну зону, крутизну схилу. В роботах Мудрака О.В. та ін. [5-7] визначено, що інтереси території вимагають пошуку дієвих засобів для прискорення збалансованого розвитку регіону. Одним із таких чинників є створення націона-

льних природних і регіональних ландшафтних парків – природоохоронних рекреаційних установ, що мають особливу природоохоронну й історико-культурну цінність і можуть забезпечити збереження об'єктів історико-архітектурної спадщини і етнокультурних ландшафтів загалом. Саме такі заходи допоможуть максимально ефективно забезпечити збереження унікальних археологічних, історико-архітектурних об'єктів і етнокультурних ландшафтів Поділля. Більшість з них знаходяться в незадовільному стані, потребують оновлення, реконструкції, постійного санітарного догляду, охорони, збереження та раціонального використання.

Особлива роль приділяється пам'яткам військової групи Львівщини [8], де аналізуються військові краєвиди, визначається роль і значення військових ландшафтів у формуванні історико-культурної спадщини України, що відображає особливості формування сучасних природних умов її окремих регіонів. Сформована хронологічна таблиця, надано їх класифікацію за часом виникнення, становлення та виникнення військових ландшафтів Львівщини [8],

Закордонними дослідженнями [9-14] стверджується, що туризм – це сфера соціально-економічного комплексу, яка поступово перетворюється на галузь, що розвивається. Важливість розвитку туризму для економіки Казахстану та оцінка перспективних напрямків рекреаційного потенціалу туристичної діяльності Актюбінської області надано в [9]. У науковій праці дається коротка характеристика природні умови, геоморфологічний і флористичний склад територій Південного Уралу, перспективні для рекреаційного туризму, також наведено фактори, що відображають привабливість регіону для створення особливо охоронюваних природних територій.

Охоронювані території у всьому світі вважаються ключовою стратегією збере-

ження біорізноманіття та надання екосистемних послуг [10]. Аналіз економічного впливу дає кількісні оцінки взаємозалежностей туризму, які забезпечують відчутне розуміння впливу на місцеву та регіональну економіку Бразилії. В роботах [11-13], з наголосом на інтеграції національних парків у більш широкі регіональні та місцеві процеси розвитку туризму які протягом останніх двох десятиліть, як охоронювані території поступово стали тісніше пов'язані з їхнім економічним та соціальним середовищем. Досліджено, як основні зацікавлені сторони, з їхніми різними інтересами, визначають дилеми, виклики та можливості в національному парку, а також запропоновано, як різні ідеї можуть бути інтегровані в структуру адаптивного управління для сталого розвитку. Щоб впоратися з фінансовими обмеженнями захисту біорізноманіття, природний туризм, який розглядається як важлива екосистемна послуга, розглядається як варіант отримання доходів для збереження біорізноманіття [14], де показано, що фінські національні парки (НП) з високою цінністю біорізноманіття є більш привабливими для відві-

дувачів, ніж парки з нижчою цінністю біорізноманіття, надаючи докази прямого зв'язку між захистом біорізноманіття та наданням екосистемних послуг на охоронюваних територіях.

Відповідно до нормативно-законодавчої бази України, на території регіональних ландшафтних парків (РЛП) дозволяється ведення рекреаційної діяльності. Саме вони надають певної свободи у веденні рекреації і забезпечують її особливими умовами. На їхній території можливе ведення не лише рекреаційної, але й туристичної діяльності (зелений, сільський, екологічний, екстремальний туризм тощо).

Саме за рахунок розмаїття типів місцевості РЛП «Мурафа» можливо забезпечити не лише естетичні потреби особистості, а й враховуючи несприятливу військово-політичну ситуацію в країні, емоційний, моральний та психологічний відпочинок.

Метою роботи є проаналізувати рекреаційний потенціал РЛП «Мурафа» та розробити алгоритм дій щодо підвищення придатності його території для відпочинку і туризму.

Методика досліджень

Критеріями оцінки рекреаційного потенціалу РЛП «Мурафа» розглядалися фактори, що відображали його ціннісні характеристики: ландшафтна і культурно-ландшафтна цінність місцевості; ступінь і закономірність освоєння території; наявність умов для відпочинку, пізнавального туризму та інші види відпочинку [9]. Методичний підхід включає визначення оцінки будь-якого ресурсу за факторною ознакою, підсумовування отриманих значень та відображення середньої оцінки відповідності цього об'єкта певному виду рекреації.

Рекреаційний потенціал визначався як потенціал відпочинку на природі, що заснований на методології оцінки за допомогою математичної формули та пояснюється наступним чином:

$$RP = L + C + A + RF + NF$$

де: RP – рекреаційний потенціал; L – ландшафтна цінність; C – сприятливість клімату; A – доступність; RF – рекреаційна інфраструктура; NF – негативні фактори.

Ландшафтна цінність (L) є найважливішою ознакою при визначенні рекреаційного потенціалу території та відповідає 35% від загальної суми балів.

Кліматичні показники (C) мають велике значення при здійсненні рекреаційної діяльності і становлять 25% від загальної суми балів.

Доступність (A) стосується доступності зони рекреації (віддаленості від населених пунктів, розвитку інфраструктури шляхів сполучення). В методиці оцінки рекреаційного потенціалу цьому коефіцієнту присвоєно бал у 20%.

Рекреаційна інфраструктура (RF) – визначається кількісними і якісними показниками розміщення на території об'єктів, що сприяють збільшенню позитивного впливу на розрахунок рекреаційного потенціалу. Цією методикою передбачено максимум 20% від остаточної оцінки.

Негативні фактори (NF) визначають зону рекреаційного потенціалу. Ці фактори отримують негативні оцінки (-) і, таким чином, зменшують загальний бал. Результати, отримані за допомогою цього методу, пояснюються наступним чином: кінцевий бал 30% (30 балів) для рекреаційного потенціалу

(RP) дуже низький; 30–45% – низький потенціал для відпочинку; рекреаційний потенціал 46–60% – потенціал середнього рівня; а 61–75% – високий потенціал для відпочинку. За елементи нараховуються бали, кожен елемент у формулі пояснюється в таблиці 1 [9].

РЛП «Мурафа», площею 3452,7 га, - осередок збереження біотичного і ландшафтного різноманіття (БЛР) й збалансованого рекреаційного природокористування в межах Східного Поділля. Тому теоретичне обґрунтування, науково-методична розробка оцінки екосистемних послуг та розв'язання проблем охорони БЛР залишаються актуальними і важливими завданнями для аналізу територіальної і функціональної структури, формування політики збалансованого природокористування, ефективного коригування стратегії сталого розвитку регіону. Це також важливо для встановлення сучасного екологічного стану заповідних об'єктів, які входять до складу території парку, їх функціонально-просторового аналізу, встановлення загроз і факторів впливу, визначення рівня антропогенного навантаження на різні види екосистем за рахунок рекреаційного діяльності і туризму, використання комплексу заходів щодо збереження БЛР. Оптимізація рекреаційного навантаження на різні види екосистем для функціональних зон РЛП

«Мурафа» дасть змогу зберегти унікальне і репрезентативне БЛР Східно-Подільського регіону. На жаль, нині за показником заповідності він посідає одне з останніх місць в Україні і становить лише 2,52% від його площі, а суворой заповідності – 1,12%. Для того щоб «вийти» на рекомендований нормативний показник заповідності в регіоні необхідно площу його заповідних територій збільшити в 5 разів (до 10-12%), а оптимальний показник – в 10 разів (до 20-22%) [15].

За об'єкт дослідження взято територію РЛП «Мурафа», критеріями виділення якого є:

1) об'єкт має унікальне і репрезентативне значення для збереження БЛР регіону, генофонду рідкісних, зникаючих і типових видів рослин і тварин;

2) територія розташована на перетині Мурафського довготного (локального рівня) і Дністровського довготного (національного рівня) екокоридорів в структурі регіональної екомережі Східного Поділля (рис. 1) [16];

3) максимальне включення природних територій (оселищ) при визначенні природних меж (ними є каньйоподібна долина р. Мурафа та її приток (Лозова, Вазлуй, Бушанка);

4) наявність історико-культурних об'єктів.

Таблиця 1

Оцінка рекреаційного потенціалу РЛП «Мурафа»

Table 1

Assessment of the recreational potential of the RLP "Murafa"

Категорія	Властивість	Пояснення	Бал	Оцінка
Ландшафтна цінність (L)	Розмір зони	>10 га	4	2
		5-10 га	3	
		1-5 га	2	
		0,5-1 га	1	
	Стан поверхні	Рівнинна	5	1
		Злегка хвиляста	4	
		Трохи похила, місцями плоска	3	
		Менш нерівна	2	
		Помірно горбиста	1	
	Флора	Ліс, чагарник, луки	7-8	8
		Поодинокі дерева, луки	6-7	
		Кущова рослинність, луки	5-6	
		Луки, рідколісся	4-5	
		Поодинокі кущова рослинність, луки	3-4	
		Чагарник, рідколісся	3-4	
Луки, рідкі чагарники		2-3		
Луки		1-3		
Моря, озера, струмки	Море	7-8	5	
	Берег озера	6-7		
	Берег річки	4-5		

		Продовження таблиці 1		
	Візуальна якість	Струмки	1-4	3
		Панорамні краєвиди	3-4	
		Красиві краєвиди	2-3	
		Візуальна та естетична цінність	1-4	
	Інші властивості	Печери, водопади, історична та культурні пам'ятки	1-6	4
<i>Загальний бал категорії</i>				23
Кліматичні показники (C)	Температура повітря	Середня температура літніх місяців (°C) 16-17-18-19-20-21-22-23-24-25	1-10	7
		34-33-32-31-30-29-28-27-26-25	1-10	
	Кількість опадів	Всього опадів за літні місяці (mm) 50-100-150-200-250-300-350-400	1-8	6
	Сонячність	Середня хмарність у літні місяці 0-2, 2-4, 4-6, 6-8, 8-9	1-5	3
	Вітряність	Середня швидкість вітру в літні місяці <1 м/с	2	1
1-3 м/с		1		
<i>Загальний бал категорії</i>				17
Доступність (A)	Туристичне значення регіону	Важливе шосе	2-3	2
		Попередні регіони в туризмі	1-2	
	Наявність міста з мінімальним населенням у 100 тис. осіб в зоні розміщення ПЗФ	до 20 км	4-5	4
		до 50 км	3-4	
		до 100 км	2-3	
		до 200 км	1-2	
	Тривалість у дорозі (від найменших населених пунктів до 5000 осіб)	до 1 години ходьби	4	2
		0-0,5 год автомобілем	3	
		0,5-1 год автомобілем	2	
		1-2 год автомобілем	1	
Транспорт, крім таксі і особистого автомобіля	Пішої відстані	3-4	2	
	Наявність транспортного засобу	2-3		
	Наявність транспортного засобу в певні години	1-3		
Зручність транспортування	Канатна дорога, залізниця, пором, повітряна куля, літак, парашут тощо	1-3		
<i>Загальний бал категорії</i>				10
Рекреаційна інфраструктура (RF)	Облаштована зона для пікніка	Стіл для пікніка, мангал тощо	1-4	2
	Стан води	Об'єкти питного та водокористування	1-3	2
	Ночівля	Фіксовані ночівлі	2	1
		Табір з/без наметів	1-2	
	Туалети	За їхньою кваліфікацією	1-2	1
	Зона паркінгу	За їхньою кваліфікацією	1-2	1
	Казино, кафе	За їхньою кваліфікацією	1-2	
	Охорона і обслуговуючий персонал	Постійний помічник	2	1
Помічник у вихідні дні		1		
Інші зручності	Пляжі, спортивні споруди тощо	1-3	1	
<i>Загальний бал категорії</i>				9
Негативні фактори (NF)	Забруднення повітря	За ступенем їх забруднення	-1 (-3)	
		Небезпека	За ступенем безпеки	-1 (-2)
	Забруднення води	Для морів, озер, річок і струмків, ставків	-1	-1
	Занедбаний стан території	Недостатнє обслуговування в громаді	-1	-1
	Шум	Трафік, натовп тощо	-1	
	Інші несприятливі фактори	Шахти, кар'єри з каменю та гравію, будівельні залишки тощо	-1 (-2)	
<i>Загальний бал категорії</i>				-2
Рекреаційний потенціал (RP) (%)	<i>Загальний бал</i>			57

Результати та їх обговорення

За фізико-географічним районуванням території України (ФГРУ, 2005) РЛП «Мурафа» належить до Могилів-Подільсько-Ямпільського району Придністровсько-Східно-Подільської височинної області Подільсько-Придніпровського краю Лісостепової зони [17] (рис.1). За геоботанічним районуванням території України (ГБРУ, 2003) РЛП «Мурафа» відноситься до Центральноподільського округу грабово-дубових і дубових лісів та суходільних лук Української лісостепової підпровінції Східноєвропейської лісостепової провінції дубових лісів, остепнених лук та лучних степів [18]. За зоогеографічним районуванням території України (ЗГРУ, 2008) РЛП «Мурафа» відноситься до Дністровсько-Дніпровської (Правобережної) підділянки ділянки Східноєвропейського листяного лісу і лісостепу району мішаного, листяного лісу і лісостепу Східноєвропейського округу Бореальної європейсько-сибірської підобласті Палеоарктики [19].

Склад території. До складу РЛП «Мурафа» (3452,7 га) входять: ландшафтний заказник місцевого значення «Мурафа» (220 га), геологічні пам'ятки природи загальнодержавного значення «Гайдамацький яр» (69,7 га) і «Відслонення Грушанської світи» (0,5 га) (табл. 2) [15].

Адміністративне розташування (старий адміністративно-територіальний поділ): Чернівецька селищна рада – 78,8 га, Бабчинська сільрада - 72,7 га, Вило-Ярузька сільрада - 1152,2 га, Гонтівська сільрада - 53 га, Лозівська сільрада - 476,9 га, Мазурівська сільрада - 537,2 га. РЛП «Мурафа» створено згідно рішення 17 сесії Вінницької обласної ради 5 скликання № 573 від 29.05.2008 р. **Площа** - 3452,7 га. Фактична площа 3162,5 га. **Загальна характеристика.** Мальовничі

каньйоноподібні долини р. Мурафа і її приток (Лозова, Вазлуй, Бушанка), невеликі лісові і лучно-степові екосистеми, виходи геологічних порід на поверхню (гранітні скелі, висотою 10-15 м), які нависають над водою, що з шумом і клекотом пробиває собі дорогу серед безлічі порогів, доповнюють археологічні й архітектурні пам'ятки. Поблизу сіл Вил-Ярузьких і Букатинки виявлено три поселення трипільської культури. Багатий набір археологічних пам'яток і біля с. Мервинці [15]. Територія заказника являє собою малозмінений ландшафт каньйоноподібних річкових долин Східно-Подільського Подністер'я. Ділянка тягнеться вузькою смугою довжиною 3,5 км вздовж течії річки Мурафа. Глибина перерізу плакора річкової долини складає близько 100 м, а крутизна схилів – 30-40° і більше. Кристалічні породи залягають вище базису ерозії, тому виходять у долині р. Мурафа на поверхню. Лівий берег крутий, з численними гранітними скелями, відомий під назвою «Падунів ліс». На його схилах добре виражений висотний розподіл фітоценозів. В нижній частині схилу зростають вузькою смугою угруповання вільхи чорної (*Alnus glutinosa*). Вище розташовані ділянки грабової діброви яглицевої, ще вище по схилу – ділянки грабової діброви зірочникової і волосистоосокової. Найбільш сухі частини на верхніх ділянках схилів займають дубові ліси татарськокленові (конвалієві і волосистоосокові). По площі на масиві домінують ліси середньо-вікові, біля 75% площі займають грабово-дубові і похідні від них грабові ліси, є штучні посадки клена (*Acer*) і горобини звичайної (*Sorbus aucuparia*) [15].

Площу парку доречно збільшити до 10068,93 га. Його територія має бути в межах сучасного Могилів-Подільського району

Таблиця 2

Об'єкти ПЗФ, які входять до складу території РЛП «Мурафа»

Table 2

PZF objects that are part of the territory of the RLP Murafa

Категорія ПЗФ	Перелік об'єктів ПЗФ, території яких входять до складу РЛП «Мурафа»	
	Категорія, назва, значення, тип	Площа, га
Регіональний ландшафтний парк «Мурафа»	Ландшафтний заказник місцевого значення «Мурафа»	220,0
	Геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Гайдамацький яр»	69,7
	Геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Відслонення Грушанської світи»	0,5
В межах РЛП	Кількість об'єктів, шт.: 3	290,2

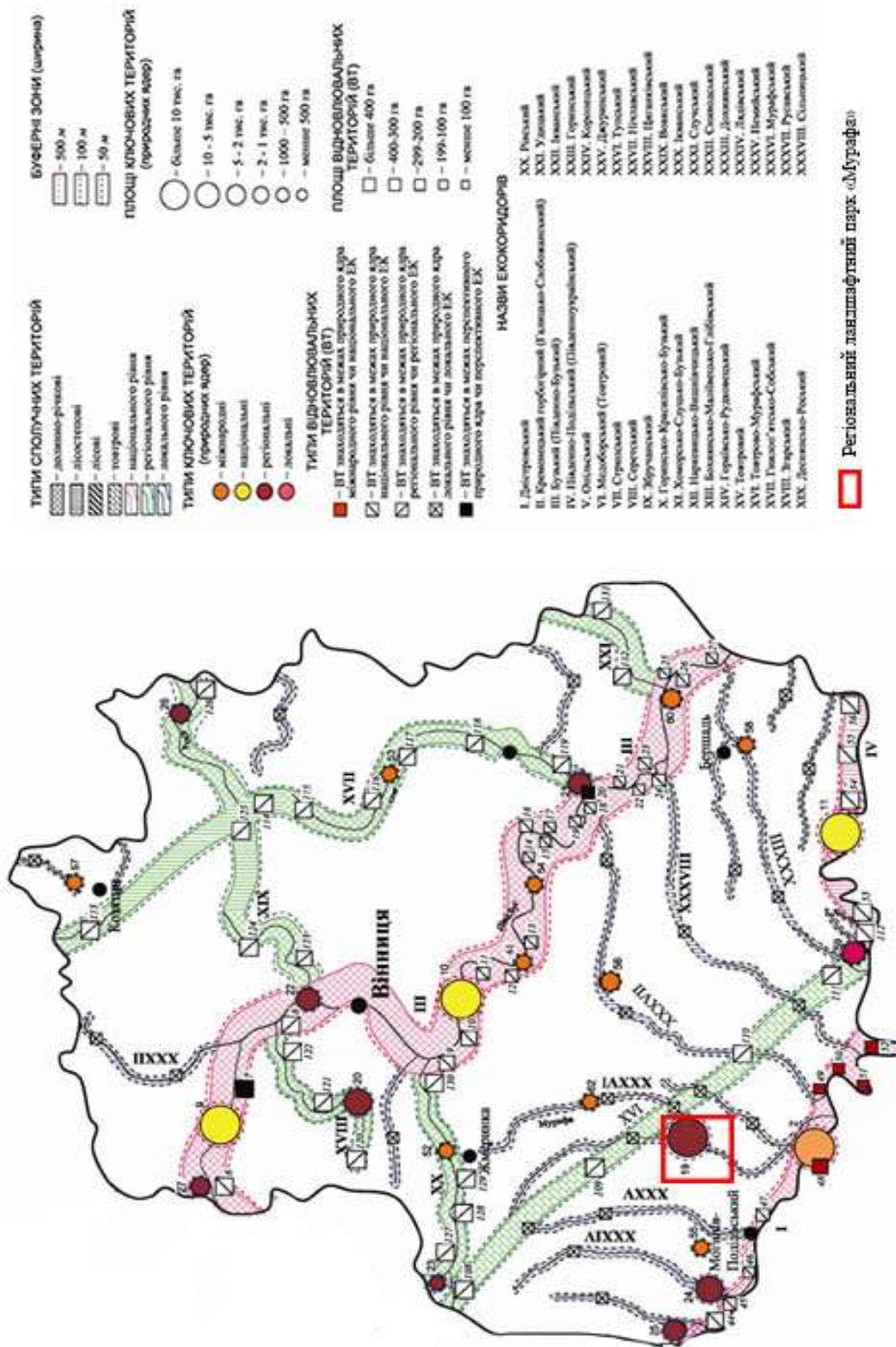
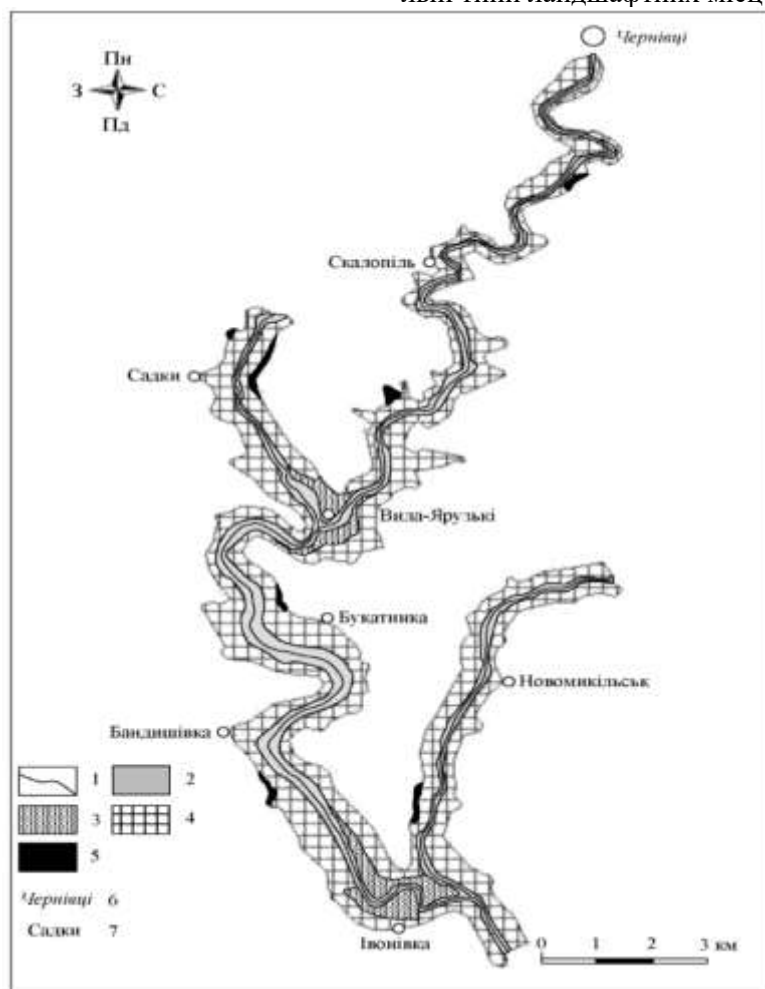

Рис. 1 – Розміщення регіонального ландшафтного парку «Мурфа» у структурі регіональної екомережі Східного Поділля [16]

Fig. 1 – Location of the regional landscape park "Murafa" in the structure of the regional eco-network of the Eastern Podillia [16]

(за старим адміністративно-територіальним поділом – Чернівецький, Могилів-Подільський і Ямпільський райони). Контур парку співпадає з межами між схиловим і плакорним типами місцевостей. Межі РЛП визначині за такими географічними об'єктами: 1) по річці Мурафа - від смт. Чернівці до гирла річки, поблизу хутора Ульянівка; 2) по річці Лозова - від урочища «Коліно», на південь від с. Лозове, до гирла річки в селі Вила-Ярузькі; 3) по річці Вазлуй - від мосту на автошляху між селами Майорщина і Бабчинці до гирла річки в с. Мервинці; 4) по річці Бушанка - від села Гамулівка до гирла в с. Буша. Межі РЛП «Мурафа» визначалися координатами: 1) на півночі $48^{\circ}32'10''$ пн. ш. і $28^{\circ}06'22''$ сх. д.; 2) на півдні $48^{\circ}12'35''$ пн. ш. і $28^{\circ}13'53''$ сх. д.; 3) на сході $48^{\circ}14'53''$ пн.ш. і $28^{\circ}14'28''$ сх. д.; 4) на заході $48^{\circ}26'16''$ пн.ш.

і $27^{\circ}59'33''$ сх. д. Протяжність об'єкту з півночі на південь, по широті 37 км, а по долині Мурафи – 79 км. Ширина парку коливається від 400 м до 6 600 м, площа – 100,689 км², периметр – 221,3 км. У зв'язку із розташуванням РЛП по долині річки Мурафи (на південь від смт. Чернівці до гирла річки) та її приток, контур об'єкта має лінійну, звивисту форму з приляганням інтерактивних елементів до долин річок Лозова, Вазлуй і Бушанка. РЛП «Мурафа» – ділянка Мурафських товтр долини р. Мурафа, її 3 значних і 24 малих приток. Клімат території помірно-континентальний. Для нього характерне тривале нежарке літо і порівняно недовга, м'яка зима. Середня температура січня становить $-4,5 \dots -5^{\circ}\text{C}$, а липня $+20,5 \dots +20^{\circ}\text{C}$. Річна кількість опадів – 500-475 мм. На території РЛП «Мурафа» сформувались унікальні типи ландшафтних місцевостей (рис. 2)

1 – русловий, 2 – заплавий, 3 – надзаплавно-терасовий, 4 – схиловий, 5 – плакорний, 6 – селище міського типу, 7 – села

Рис. 2 – Типи місцевостей РЛП «Мурафа» [6]

1 – fluvial, 2 – floodplain, 3 – supraflood-terrace, 4 – slope, 5 – plakor, 6 – urban-type settlement, 7 – villages

Fig. 2 – Types of localities of the Murafa RLP [6]

(русліві, заплавні, надзаплавно-терасові, схиліві, плакорні) [20].

Рослинність і флора. У долині р. Мурафа та її приток знаходиться лісова, степова і чагарникова рослинність. У руслах річок поширена водна рослинність, на річкових заплавах – лучні фітоценози, а на перезволожених ділянках – болотні угруповання. Подекуди трапляється також рослинність вапнякових відслонень. Деревостан лісової рослинності парку складають дуб звичайний або черешчатий (*Quercus robur*), д. скельний (*Quercus petraea*), граб звичайний (*Carpinus betulus*), трапляються ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), липа серцелиста (*Tilia cordata*). Інтродуктантами є гледичія звичайна (*Gleditsia triacanthos*), сосна кримська (*Pinus nigra*), сумах пухнастий чи оцтове дерево (*Rhus typhina*), які були засаджені при залісненні схилів. Значну цінність являє собою трав'яний ярус лісу, в якому переважають типові неморальні тінелюбиві широкоареальні види – копитняк європейський (*Asarum europaeum*), яглиця звичайна (*Aegopodium podagraria*), зірочник лісовий (*Stellaria holostea*), чина весняна (*Lathyrus vernus*), материнка пахуча (*Origanum vulgare*) та ін. Поряд з ними добре виражене флористичне ядро неморальних світлолюбивих видів, в тому числі субсередземноморських – осока парвська (*Carex brevicollis*), медуника м'яка (*Pulmonaria mollis*), перлівка одноцвіта (*Melica uniflora*), купина широколиста (*Polygonatum hirtum*) тощо. В щілинах гранітних скель трапляються папороті: асплений волосовидний (*Asplenium trichomanes*), багатоніжка звичайна (*Polypodium vulgare*), пухирник ламкий (*Cystopteris fragilis*). Зустрічаються в лісі види, занесені до Червоної книги України (ЧКУ) – лілія лісова (*Lilium martagon*), півники угорські (*Iris hungarica*), ломиніс цілолистий (*Clematis integrifolia*), барвінок трав'янистий (*Vinca herbacea*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*). Великі популяції утворюють цінні ранньовесняні види: проліска дволиста (*Scilla bifolia*), печіночниця звичайна (*Hepatica nobilis*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*). Правий берег р. Мурафа має ще більшу флористичну цінність. Тут домінують схили південної і південно-західної експозиції, де переважають реліктові рідкісні угруповання осоки низької (*Carex humilis*), внесені до Зеленої книги України (ЗКУ). Загалом в межах парку зростають такі рідкісні угруповання, внесені до ЗКУ: лісові: угруповання звичайнодубових

лісів (*Querceta roboris*) з домінуванням у травостої скополії карніолійської (*Scopolia carniolica*); угруповання звичайнодубових лісів (*Querceta roboris*) з домінуванням у травостої цибулі ведмежої (*Allium ursinum*); угруповання звичайнодубових лісів деренових (*Querceta (roboris) cornosa (maris)*) та польово-кленово-звичайнодубових лісів деренових (*Acereto (campestris) - Querceta (roboris) cornosa (maris)*); угруповання звичайно-дубових лісів кров'яносвидинових (*Querceta (roboris) swidosa (sanguineae)*) з домінуванням у травостої осоки парвської (*Carex brevicollis*); угруповання скельнодубових лісів деренових (*Querceta (petraeae) cornosa (maris)*); степові: угруповання формації ковили волосистої (*Stipeta capillatae*); угруповання формації ковили найкрасивішої (*Stipeta pulcherrimae*); угруповання формації мигдалю низького (*Amygdaleta nanae*); угруповання формації осоки низької (*Cariceta humilis*); водні: угруповання формації водяного горіху плаваючого (*Trapeta natantis*); угруповання формації глечиків жовтих (*Nuphareta luteae*); угруповання формації латаття білого (*Nymphaeeta albae*) [15, 21, 22].

Розглядаючи історичний аспект відмічаємо, що раніше на цій території у доагрикультурний період були значно поширені лучні степи (різнотравно-злакові угруповання). Серед них часто зустрічались різнотравно-типчакково-ковилові і різнотравно-ковилові угруповання, де домінували ковила вузьколиста (*Stipa tirsia*), к. волосиста (*Stipa capillata*), к. пірчаста (*Stipa pennata*), костриця борозниста (*Festuca rupicola*). Тепер натуральна лучно-степова рослинність трапляється лише у річкових долинах (не розораних ділянках заплави), на схилах балок, ярів та на узліссях. Між селами Коси і Грушка, в урочищі «Грушанська гора», знайдено місцезростання ковили волосистої (*Stipa capillata*), що занесена ЧКУ, горицвіту весняного (*Adonis vernalis*) (ЧКУ), леопольдії чубкуватої (*Leopoldia comosa*), леопольдії тонкоквітної (*Leopoldia tenuiflora*), оману (дев'ясилу, дивосилу) мечолистого (*Inula ensifolia*). Тут виявлено угруповання формації ковили волосистої (*Stipeta capillatae*), занесеної до ЗКУ. На заплавах луках та на днищах балок травостій формують такі мезофітні види: тонконіг лучний (*Poa pratensis*), тимофіївка лучна (*Phleum pratense*), грястиця збірна (*Dactylis glomerata*), костриця червона (*Festuca rubra*), пирій повзучий (*Elymus*

repens), конюшина лучна (*Trifolium pratense*), к. повзуча (*Trifolium repens*), перстач прямостоячий (*Potentilla erecta*), подорожник великий (*Plantago major*), п. ланцетолистий (*Plantago lanceolata*), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale*). На схилах переважають такі мезо- і ксерофітні види: костриця борозниста (*Festuca rupicola*), к. овеча (*Festuca ovina*), тонконіг однорічний (*Poa annua*), конюшина альпійська (*Trifolium alpestre*), в'язіль барвистий (*Securigera varia*), шавлія лучна (*Salvia pratensis*). Водно-болотна рослинність притаманна річці Мурафа і її притокам, а також штучним водоймам (ставкам, водосховищам, копанкам). Типовими гідрофітами є стрілолист стрілолистий (*Sagittaria sagittifolia*), очерет звичайний (*Phragmites australis*), комиш лісовий (*Scirpus sylvaticus*), латаття сніжно-біле (*Nymphaea candida*), внесене до ЗКУ, рдесник блискучий (*Potamogeton lucens*), які є домінантами однойменних гідрофільних фітоценозів. Останні, починаючи від корінного берега, утворюють окремі стадії екологічного ряду. У водних екосистемах поширені рогіз вузьколистий (*Typha angustifolia*), осока звичайна (*Carex nigra*), ряска мала (*Lemna minor*). Заболочені ділянки займають незначні площі, що сформувались у староріччях, пониженнях заплаву, у місцях виходу підземних вод на схилах. На них в умовах проточності болотних вод сформовані лентичні лісові і чагарникові, а в умовах застійності води – лентичні екосистеми, де домінують трав'янисті, рідше трав'яно-мохові угруповання. Лісові болота презентовані вільховими, рідше вербовими лісоболотними угрупованнями, де зімкнутість крон деревостанів 0,3-0,8. Трав'яні фітоценози перезволожений ділянок це живокіст лікарський (*Symphytum officinale*), гірчак зміїний (*Persicaria bistorta*), м'ята кільчаста (*Mentha verticillata*), перстач гусячий (*Argentina anserina*), різні види осок, очерет звичайний (*Phragmites australis*), рогіз вузьколистий (*Typha angustifolia*) [15, 21, 22].

Фауна. На підставі аналізу розподілу хребетних тварин за біотопами (оселищами) виділено лісовий, лучний, водний, степовий, болотний, синантропний і агроценотичний фауністичні комплекси. У лісових масивах водиться такі ссавці: полівка лісова (*Microtus pinetorum*), миша жовтогорла (*Sylvaeus flavicollis*), бурозубка звичайна (*Sorex araneus*), кріт європейський (*Talpa europaea*),

їжак європейський (*Erinaceus europaeus*), білка звичайна (*Sciurus vulgaris*), козуля європейська (*Capreolus capreolus*), свиня дика (*Sus scrofa*), борсук звичайний (*Meles meles*). Фауна хижаків представлена лисицею звичайною (*Vulpes vulpes*), куницею ліською (*Martes martes*), ласкою звичайною (*Mustela nivalis*). В лісові урочища інколи проникають польові види ссавців: хом'як звичайний (*Cricetus cricetus*), полівка звичайна (*Microtus ex grex arvalis*), заєць русак (*Lepus europaeus*). Серед лісових птахів масовими видами є горобцеподібні, голубоподібні, зозулеподібні, дятлоподібні. Домінують зяблик звичайний (*Fringilla coelebs*), вівчарик-ковалик (*Phylloscopus collybita*), синиця велика (*Parus major*), дрізд чорний (*Turdus merula*), д. співочий (*Turdus philomelos*), дятел звичайний (*Dendrocopos major*), д. середній (*Dendrocopos medius*), сова вухата (*Asio otus*), сойка звичайна (*Garrulus glandarius*). Рідше трапляються сорокопуд терновий (*Lanius collurio*), кропив'янка сіра (*Sylvia communis*), вівсянка звичайна (*Emberiza citrinella*), одуд (*Upupa epops*), чечевиця звичайна (*Carpodacus erythrinus*), щиглик (*Carduelis carduelis*), чечітка звичайна (*Acanthis flammea*), пугач (*Bubo*). Лісова герпетофауна представлена ящіркою прудкою (*Lacerta agilis*), я. зеленою (*Lacerta viridis*), веретільницею (*Anguis*), вужем звичайним (*Natrix natrix*), мідянкою звичайною (*Coronella austriaca*), полозом лісовим (*Zamenis longissimus*). Характерними земноводними є квакша звичайна (*Hyla arborea*), ропуха сіра (*Bufo bufo*), жаба трав'яна (*Rana temporaria*), ж. гостроморда (*Rana arvalis*). Поблизу пеньків, під купами хмизу трапляються тритон звичайний (*Triturus vulgaris*), т. гребінчастий (*Triturus cristatus*). Фауна степів і агроугідь включає види, що живуть на лучно-степових ділянках, орних землях, пасовищах і перелогам. Серед ссавців фоновими видами є миша польова (*Apodemus agrarius*), м. хатня (*Mus musculus*), полівка звичайна (*Microtus ex grex arvalis*), кріт звичайний (*Talpa europaea*), їжак європейський (*Erinaceus europaeus*). Тут мешкають і білозубка мала (*Crocidura suaveolens*), б. білочерева (*Crocidura leucodon*), заєць русак (*Lepus europaeus*), тхір степовий (*Mustela eversmanni*), ласка звичайна (*Mustela nivalis*), борсук європейський (*Meles meles*), горностай (*Mustela erminea*). Серед птахів – жайворонок степовий (*Melanocorypha calandra*), ж. польовий (*Alauda arvensis*), плиска біла (*Motacilla*

alba), п. жовта (*Motacilla flava*). Рідше трапляються куріпка сіра (*Perdix perdix*), перепілка звичайна (*Coturnix coturnix*), трав'янка лучна (*Saxicola rubetra*), вівсянка звичайна (*Emberiza citrinella*), бджолоїдка звичайна (*Merops apiaster*), канюк звичайний (*Buteo buteo*), к. степовий (*Buteo rufinus*), сорокопуд терновий (*Lanius collurio*), коноплянка (*Acanthis cannabina*). Серед плазунів – ящірка прудка (*Lacerta agilis*), я. зелена (*Lacerta viridis*), гадюка звичайна (*Vipera berus*), серед земноводних – жаба трав'яна (*Rana temporaria*). Лучний фауністичний комплекс включає тварин, що живуть на відкритих ділянках з лучною рослинністю (річкових заплавах, днищах балок). Типовими серед ссавців є миша польова (*Apodemus agrarius*), бурозубка звичайна (*Sorex araneus*), б. мала (*Sorex minutus*), кутора велика (*Neomys fodiens*), кріт європейський (*Talpa europaea*), ласка звичайна (*Mustela nivalis*). З птахів – плиска біла (*Motacilla alba*), ластівка берегова (*Riparia riparia*), коноплянка (*Acanthis cannabina*), трав'янка лучна (*Saxicola rubetra*), щеврик лучний (*Anthus pratensis*), з плазунів – вуж звичайний (*Natrix natrix*), з амфібій – квакша звичайна (*Hyla arborea*). Фауністичний комплекс водойм представлено ондатрою болотяною (*Ondatra zibethicus*), видрою річковою (*Lutra lutra*), з птахів – чаплею сірою (*Ardea cinerea*), крижнем звичайним (*Anas platyrhynchos*), мартином звичайним (*Larus ridibundus*), чиряркою великою (*Anas querquedula*), ч. малою (*Anas crecca*), ластівкою береговою (*Riparia riparia*), рибалочкою блакитною (*Alcedo atthis*). На Скалопільському водосховищі трапляються лебідь-шипун (*Cygnus olor*) і скопа (*Pandion haliaetus*). Серед земноводних – жаба ставкова (*Pelophylax lessonae*), ж. озерна (*Pelophylax ridibundus*), тритон гребінчастий (*Triturus cristatus*), т. звичайний (*Triturus vulgaris*), з плазунів – вуж звичайний (*Natrix natrix*), в. водяний (*Natrix tessellata*), черепаха болотяна (*Emys orbicularis*). Іхтіофауну представляє карась сріблястий (*Carassius gibelio*), судак звичайний (*Sander lucioperca*), щука звичайна (*Esox lucius*), йорж звичайний (*Gymnocephalus cernua*), в'юн звичайний (*Misgurnus fossilis*), лящ (*Abramis brama*), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), короп звичайний (*Cyprinus carpio*), плітка (*Rutilus rutilus*). У русло р. Мурафа, на ділянці від с. Біла до гирла,

на нерест заходять такі види риби: сом європейський (*Silurus glanis*), чоп звичайний (*Zingel zingel*), стерлядь прісноводна (*Acipenser ruthenus*). На перекатах водиться марена звичайна (*Barbus barbus*). Болотний фауністичний комплекс сформувався на основі прибережних зон річок, ставків і водосховищ. З птахів часто трапляються крижень звичайний (*Anas platyrhynchos*), курочка водяна (*Gallinula chloropus*), лиска звичайна (*Fulica atra*), очеретянка лучна (*Acrocephalus schoenobaenus*), о. велика (*Acrocephalus arundinaceus*), більш рідкісною є вівсянка очеретяна (*Emberiza schoeniclus*), із земноводних – жаба озерна (*Pelophylax ridibundus*). В синантропному фауністичному комплексі домінують такі ссавці: миша хатня (*Mus musculus*), пацюк сірий (*Rattus norvegicus*), куниця кам'яна (*Martes foina*), тхір степовий (*Mustela eversmanni*), лилик пізній (*Eptesicus serotinus*), їжак європейський (*Erinaceus europaeus*); птахи: горобець хатній (*Passer domesticus*), г. польовий (*Passer montanus*), ластівка сільська (*Hirundo rustica*), сойка звичайна (*Garrulus glandarius*), сойка європейська (*Pica pica*), грак (*Corvus frugilegus*), ворона сіра (*Corvus cornix*), яструб великий (*Accipiter gentilis*), я. малий (*Accipiter nisus*), лелека білий (*Ciconia ciconia*). Раритетною фауною парку є: безхребетні: 1) клас комахи – ксилокопа фіолетова або бджола-тесляр фіолетова (*Xylocopa violacea*); жук олень або рогач звичайний (*Lucanus cervus*); хребетні: 2) клас круглороті – мінога українська (*Eudontomyzon mariae*); 3) клас кісткові риби – осетер руський (*Acipenser gueldenstaedtii*), стерлядь прісноводна (*Acipenser ruthenus*), умбра звичайна (*Umbra krameri*), вирезуб причорноморський (*Rutilus frisii*), чоп звичайний (*Zingel zingel*), марена звичайна (*Barbus barbus*); 4) клас плазуни – полоз лісовий (*Zamenis longissimus*), мідянка європейська (*Coronella austriaca*); 5) клас птахи – скопа (*Pandion haliaetus*), лунь польовий (*Circus cyaneus*), канюк степовий – (*Buteo rufinus*), підорлик великий (*Aquila clanga*), пугач (*Bubo bubo*), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*); 6) клас ссавці – кутора (рясоніжка) мала (*Neomys anomalus*), підковоніс малий (*Rhinolophus hipposideros*), широкоух європейський (*Barbastella barbastellus*), лилик пізній (*Eptesicus serotinus*), ховрах європейський (*Spermophilus citellus*), горностай (*Mustela erminea*), видра річкова (*Lutra lutra*) [15, 23, 24].

Висновки

Особлива складність оцінки рекреаційних ресурсів полягає в тому, що їх необхідно розглядати як з точки зору організаторів відпочинку, так і з точки зору відпочиваючих. Таким чином, нами створено інформаційний блок щодо оцінки рекреаційного потенціалу, де підсумкова оцінка 57% – потенціал середнього рівня для відпочинку. Однак, для повноцінного розвитку рекреаційної діяльності на території РЛП «Мурафа» необхідно врахувати наступні чинники: організація туристичної і рекреаційної діяльності настільки ж важлива, як і охорона природних й культурних

цінностей, які доповнюють активний відпочинок, що забезпечить індивідуальне задоволення і просторову ідентичність (таким чином збільшується потенціал існуючої зони відпочинку, що забезпечить очікувані послуги); розробка відповідного механізму для забезпечення цінності екотуристичної діяльності та балансу ресурсів між охороною і використанням; рівень збереженості біорізноманіття; необхідно вжити комплексу заходів для попередження й зменшення антропогенного навантаження на компоненти довкілля та різні види екосистем.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автори повністю дотримувались етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаної літератури

1. Петранівський В.Л., Рутинський М.Й. Туристичне краєзнавство: навчальний посібник / за ред. проф. Ф.Д. Заставного. К.: Знання, 2006. 575 с.
2. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Зелений туризм. К.: Знання. 2008. 271 с.
3. Ісаєнко В.М., Ніколаєв К.Д., Бабікова К.О., Білявський Г.О., Смирнов І.Г. Стратегія сталого розвитку (туристична галузь). К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 2014. 295 с.
4. Міщенко О. Рекреаційна місткість зон відпочинку Шацького національного природного парку. *Рекреаційна географія і туризм. Наукові записки*. № 1. 2014. С. 145-151.
5. Мудрак О.В., Мудрак Г.В. Заповідна справа: навч. посіб. для студентів галузі знань 10 «Природничі науки». Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 640 с.
6. Мудрак О.В. Збалансований розвиток екомережі Поділля: стан, проблеми, перспективи [монографія]. Вінниця: «СПД Главацька Р.В.», 2012. 914 с.
7. Мудрак О.В. Перспективи природокористування та охорони етнокультурних ландшафтів Поділля в контексті стратегії збалансованого розвитку регіону. *«Етнокультурне ландшафтознавство: теоретичні та прикладні аспекти»*: м-ли I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Вінниця, 28-29 травня 2018. Вінниця. ВДПУ. 2018. С. 66–75. URL: <https://vspu.edu.ua/faculty/geogr/files/2018.pdf>
8. Mokrý V.I., Mudrak O.V., Petrushka I.M., Mudrak H.V., Chayka O.G. (2020) Analysis of military landscapes in Lviv Region. *Ukrainian Journal of Ecology*, 10(6). 305-309. DOI: https://doi.org/10.15421/2020_297
9. Berdenov Z., Mendybayev E., Beketova A., Satkarova N., Gozner M. Assessment of the southern urals recreational potential for the development of the aktobe tourism industry. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 38(4). 2021, 1274–1279. DOI <https://doi.org/10.30892/gtg.38435-769>
10. Do Val Simardi Beraldo Souza T., Thapa B., Viveiros De Castro E. Tourism attractiveness index of protected areas of Brazil. *Tourism and Protected Areas in Brazil: Challenges and Perspectives*. January 2018. pp. 67 – 97. DOI: <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1408633>
11. Gulez, S. An evaluation method for determination of inside of forest recreation potential. *Istanbul University. Journal of Faculty of Forestry*, 40(2), 1990, 132–147.
12. Monica Adele Breiby, Sofie Kjendlie Selvaag, Hogne Øian, Eva Duedahl, Merethe Lervald. Managing sustainable development in recreational and protected areas. The Dovre case, Norway. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*. Vol. 37, 2022. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jort.2021.100461>.
13. Sedlčkov K. The recreational potential in the valley of Svitava river between obřany and adamov. Public Recreation and Landscape Protection - With Sense Hand in Hand. Conference 2019. Krtiny. 13-15 May 2019. P. 413 – 417.
14. Siikamki P., Kangas K., Paasivaara A., Schroderus S. Biodiversity attracts visitors to national parks. *Biodiversity and Conservation*. 24 (10). 2015. P. 2521-2534 DOI: <https://doi.org/10.1007/s10531-015-0941-5>
15. Мудрак О.В., Мудрак Г.В., Поліщук В.М. та ін. Еталони природи Вінниччини: монографія. За заг. ред. О.В. Мудрака. Вінниця: ТОВ «Консоль», 2015. 540 с.

16. Мудрак О.В., Мудрак Г.В., Щерблюк А.Л. Науково-методичні і практичні засади оцінювання ключових територій екомережі Східного Поділля за основними критеріями їх формування. *Ukrainian hydrometeorological journal*. 2021. №28. С. 77-91. URL: <http://uhmj.org.ua/index.php/journal/issue/view/28/28-2021-pdf>
17. Маринич О.М., Шищенко П.М. Фізична географія України: підруч. К.: Знання, 2005. 511 с
18. Дідух Я.П., Шеляг-Сосонко Ю.Р. Геоботанічне районування України та суміжних територій. *Український ботанічний журнал*. 2003. Т. 60, № 1. С. 6–17.
19. Національний атлас України. Гол. редактор Л.Г. Руденко. К.: ДНВП «Картографія». 2008. 440 с.
20. Яцентюк Ю.В., Воронка В.П., Гришко С.В. Ландшафтні комплекси регіонального ландшафтного парку «Мурафа». *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. Випуск 35. 2021. С. 93-104.
21. Зелена книга України. Заг. ред. чл.-кор. НАН України Я.П. Дідуха. К.: Альтерпрес, 2009. 448 с.
22. Червона книга України. Рослинний світ. За ред. Я.П. Дідуха. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.
23. Мудрак О.В., Матвійчук О.А., Мудрак Г.В., Матвеев М.Д., Дребет М.В., Осадчук І.С., Ганчук М.М. Раритети тваринного світу Поділля: стан, загрози, збереження. Монографія. За заг. ред. О.В. Мудрака. Вид. 2-е, випр. і допов. Вінниця: ТОВ «Консоль», 2018. 594 с.
24. Червона книга України. Тваринний світ. За ред. І.А. Акімова. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 600 с.

Стаття надійшла до редакції 01.05.2022

Стаття рекомендована до друку 27.05.2022

O. V. MUDRAK¹, DSc (Agriculture), Prof.,

Head of the Department of Ecology, Natural and Mathematical Sciences

e-mail: ov_mudrak@ukr.net ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1776-6120>

M. M. GANCHUK, PhD (Agriculture),

Senior Lecturer of the Department of Geocology and Land Management,

e-mail: ganchukmn@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4052-5744>

*Tavriya State Agrotechnological University. Dmitry Motorny
Melitopol, Ukraine*

H. V. MUDRAK, PhD (Geography),

Associate Professor of the Department of Ecology and Environmental Protection

e-mail: galina170971@ukr.net ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1319-9189>

Vinnitsia National Agrarian University

3, Sonyachna, St., Vinnitsia, 21000, Ukraine

V. V. SEREBRYAKOV¹, DSc (Biology), Prof.,

Professor of the Department of Ecology, Natural and Mathematical Sciences

e-mail: bcssu2@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6897-1589>

I. A. SHEVCHENKO¹, PhD (Pedagogy),

Associate Professor of the Department of Ecology, Natural and Mathematical Sciences

e-mail: dilon2808@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5585-8547>

G. S. HAYETSKY¹, PhD (Geography),

Associate Professor of the Department of Ecology, Natural and Mathematical Sciences

e-mail: khayetsky@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2482-9978>

¹*KZVO Vinnitsia Academy of Continuing Education*

13, Hrushevsky str., Vinnitsia, 21050, Ukraine

ASSESSMENT OF THE RECREATION POTENTIAL OF THE REGIONAL LANDSCAPE PARK “MURAFА”

Purpose. To determine the recreational potential of the regional landscape park "Murafa" and to develop an algorithm of actions to increase its suitability for health, recreation and tourism.

Methods. Field, cartographic, statistical, system, analytical.

Results. It was determined that for the improvement and development of the functional-spatial network of objects and territories of the Eastern Podillia nature reserve fund, the existing four regional landscape parks "Murafa", "Dniester", "Middle Pobuzhyya" and "Nemyrivske Pobuzhyya" can serve as "recreational core", they make up 0.69% of the total area of the region and 30.2% of the total area of its natural reserve fund. The orographic, climatic, hydrological, landscape and aesthetic conditions were analyzed, as well as the level of accessibility of the RLP "Murafa" for the population and the development of transport and recreational infrastructure, the recreational potential of the territory was calculated. It was established that it is at the level of 57% - the potential of an average level for recreation.

Conclusions. For the full scale development of recreational activities on the territory of the RLP "Murafa", it is necessary to take into account the organization of tourist and recreational activities, as well as the protection of natural and cultural values that complement active recreation. It is necessary to take a set of measures to prevent and reduce the anthropogenic pressure on the components of the environment and various types of ecosystems.

KEY WORDS: recreation, tourism, natural reserve fund, landscape diversity, climatic conditions

References

1. Zastavnyy, F.D., Petranovsky, V.L., & Rutinsky, M.Y. (2006). *Tourist local lore: a textbook*. Kyiv: Znannya. (in Ukrainian).
2. Rutinsky, M.Y., & Zinko, Y.V. (2008). *Green tourism*. Kyiv: Znannya. (in Ukrainian).
3. Isaenko, V.M., Nikolaev, K.D., Babikova, K.O. & Bilyavsky, G.O., Smirnov, I.G. (2014). *Sustainable Development Strategy (tourism industry)*. Kyiv: Published by NPU named after M.P. Dragomanova (in Ukrainian).
4. Mishchenko, O. (2014). Recreational capacity of recreation areas of Shatsk National Nature Park. *Recreational geography and tourism. Proceedings. 1*, 145-151. (in Ukrainian).
5. Mudrak, O.V. & Mudrak, G.V. (2020). Protected area: textbook way. for students in the field of knowledge 10 «Natural Sciences". Kherson: OLDI-PLUS. (in Ukrainian).
6. Mudrak, O.V. (2012). Balanced development of the Podillya eco-network: state, problems, prospects [Monograph] Vinnytsia: "SPD Hlavatska R.V.". [in Ukrainian]
7. Mudrak, O.V. (2018). Prospects for nature management and protection of ethnocultural landscapes of Podillya in the context of the strategy of balanced development of the region. *Ethnocultural Landscape Studies: Theoretical and Applied Aspects : I the All-Ukrainian scientific-practical Internet conference (Vinnytsia, May 28-29, 2018)*. (pp. 66–75). Vinnytsya, VDPU. (in Ukrainian).
8. Mokryy, V.I., Mudrak, O.V., Petrushka, I.M., Mudrak, H.V., & Chayka, O.G. (2020). Analysis of military landscapes in Lviv Region. *Ukrainian Journal of Ecology*, 10(6). 305-309. https://doi.org/10.15421/2020_297
9. Berdenov, Z., Mendybayev, E., Beketova, A., Satkarova, N., & Gozner, M. (2021). Assessment of the southern urals recreational potential for the development of the aktobe tourism industry. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 38(4), <https://doi.org/10.30892/gtg.38435-769>
10. Do Val Simardi Beraldo Souza, T., Thapa, B., Viveiros De Castro, E. (2018). Tourism attractiveness index of protected areas of Brazil. *Tourism and Protected Areas in Brazil: Challenges and Perspectives*. <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1408633>
11. Gulez, S. (1990). An evaluation method for determination of inside of forest recreation potential. *Istanbul University. Journal of Faculty of Forestry*, 40(2), 132–147.(in Turkish)
12. Monica Adele Breiby, Sofie Kjendlie Selvaag, Hogne Øian, Eva Duedahl, Merethe Lervald. (2022). Managing sustainable development in recreational and protected areas. The Dovre case, Norway. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*. Volume 37 <https://doi.org/10.1016/j.jort.2021.100461>
13. Sedlčkov, K. (2019). The recreational potential in the valley of Svitava river between občany and adamov. *Public Recreation and Landscape Protection - With Sense Hand in Hand... Conference 2019. Krtiny*
14. Siikamki, P., Kangas, K., Paasivaara, A., & Schroderus, S. (2015). Biodiversity attracts visitors to national parks. *Biodiversity and Conservation*. 24 (10), 2521-2534. <https://doi.org/10.1007/s10531-015-0941-5>
15. Mudrak, O.V., Mudrak, G.V. & Polishchuk, V.M. et al. (2015). *Standards of nature of Vinnytsya*. Vinnytsia: TOV "Konsol" (in Ukrainian).
16. Mudrak, O.V., Mudrak, G.V., & Shcherbluk, A.L. (2021). Scientific-methodical and practical principles of evaluation of the key territories of the econetwork of Eastern Podillia according to the main criteria of their formation. *Ukrainian hydrometeorological journal*, (28), 77-91. Retrieved from <http://uhmj.org.ua/index.php/journal/issue/view/28/28-2021-pdf>
17. Marynich, O.M. & Shishchenko, P.G. (2005). *Physical geography of Ukraine*. Kyiv: Znannya (in Ukrainian).
18. Didukh, Ya.P. & Sheliag-Sosonko, Yu.R. (2003). Geobotanical zoning of Ukraine and adjoining territories. *Ukrainskii botanichnii zhurnal*, 60, 1, 6–17 (in Ukrainian).
19. Rudenko, L.G. (Ed.). (2008). *National atlas of Ukraine Gol*. Kyiv: DNVP "Cartography". (in Ukrainian).
20. Yatsentyuk, Yu. V., Vorovka, V. P., & Hryshko, S. V. (2021). The Landscape Complexes of the Regional Landscape Park «Murafa». *Man and Environment. Issues of Neoeology*. (35), 93-104 DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2021-35-09> [in Ukrainian]
21. Didukh, Ya.P. (Ed.). (2009). *Green book of Ukraine*. Kyiv: AlterPres (in Ukrainian).
22. Didukh, Ya.P. (Ed.). (2009). *Red book of Ukraine. Plant world*. Kyiv: Global consulting (in Ukrainian).
23. Mudrak, O.V., Matviychuk, O.A., Mudrak, G.V., Matveev, M.D., Drebet, M.V., Osadchuk, I.S., & Ganchuk, M.M. (2018). Rarities of the animal world of Podillya: condition, threats, preservation. Monograph .Vinnytsia: Consol LLC. (in Ukrainian).
24. Akimov, I.A. (Ed.). (2009). *Red Book of Ukraine. Animal world*. Kyiv: Global consulting (in Ukrainian).

The article was received by the editors 01.05.2022

The article is recommended for printing 27.05.2022